

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 19 (2015)

Εισαγωγή

Δημήτρης Καμούζης

doi: [10.12681/deltiokms.324](https://doi.org/10.12681/deltiokms.324)

Copyright © 2015, Δημήτρης Καμούζης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καμούζης Δ. (2015). Εισαγωγή. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 19, 155–157.
<https://doi.org/10.12681/deltiokms.324>

Η Μ Ε Ρ Ι Δ Α

*Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΘΡΑΚΗ (1922-1930):
ΝΕΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ*

Δημήτρης Καμούζης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 1992 ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης, αναφερόμενος στην επιστημονική στρατηγική του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, έγραφε στην εισαγωγή του ένατου τόμου του Δελτίου-αφιέρωμα για τα εβδομήντα χρόνια της Μικρασιατικής Καταστροφής: «Επιδιώκουμε να αναγάγουμε και να διατηρήσουμε τον περί Μικράς Ασίας και Μικρασιατικού Ελληνισμού λόγο στο ενδεδειγμένο επίπεδο συνεκτικού και απροκατάληπτου επιστημονικού προβληματισμού, εν μέσω των πιέσεων του ευκαιριακού συναισθηματισμού και της αγοραίας καπηλείας, όπου συχνά τον έχουν περιαγάγει εξωεπιστημονικές σκοπιμότητες. Πιστεύουμε ότι αυτή είναι και η ενδεδειγμένη επιτέλεση του χρέους του πνευματικού εργάτη»¹.

Παρακολουθώντας κάποιος ποια μορφή έλαβε και με ποιους τρόπους μεθοδεύθηκε η εγγραφή του αφηγήματος της Μικρασιατικής Καταστροφής, της υποχρεωτικής ελληνοτουρκικής ανταλλαγής πληθυσμών και της εγκατάστασης και αποκατάστασης των Μικρασιατών προσφύγων στο δημόσιο πολιτικό λόγο κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια², καθώς και τη σημαντική διάσταση απόψεων ανάμεσα στη δημόσια και την ακαδημαϊκή ιστορία αναφορικά με τα ζητήματα αυτά³, μπορεί να κατανοήσει πόσο επίκαιρα παραμένουν τα

1. Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης, «Πρόλογος», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών* 9 (1992), σ. 8.

2. Η ανακήρυξη από τη Βουλή των Ελλήνων της 19ης Μαΐου και της 14ης Σεπτεμβρίου –το 1994 και το 1998– ως ημερών μνήμης της γενοκτονίας του ποντιακού και μικρασιατικού ελληνισμού αντίστοιχα και η ενσωμάτωση των γενοκτονιών αυτών στο πρόσφατα ψηφισμένο αντιρατσιστικό σχέδιο νόμου αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της εγγραφής.

3. Για την περίπλοκη σχέση ανάμεσα στη δημόσια και επιστημονική ιστορία και τις εντάσεις που προκύπτουν από αυτή, βλ. Έφη Αβδελά, «Η σχολική ιστορία πρόσφορο έδαφος για πολιτική προπαγάνδα. Ιστοριογραφία και δημόσια ιστορία σήμερα: μια δύσκολη σχέση», *Χρόνος* 12 (Απρίλιος 2014), <http://www.chronosmag.eu/index.php/el-950.html>.

συγκεκριμένα λόγια ακόμα και σήμερα στην εννενητάχρονη θλιβερή επέτειο αυτών των ιστορικών γεγονότων.

Το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, πιστό στην ερευνητική αποστολή του, τίμησε κατά τη διετία 2012-2014 τη μνήμη των Μικρασιατών με μια σειρά εκδηλώσεων ανάμεσα στις οποίες ήταν και η ημερίδα με τίτλο, *Η εγκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων στη Μακεδονία και τη Θράκη (1922-1930): Νέες προσεγγίσεις*, που πραγματοποιήθηκε στις 10 Μαρτίου 2014 στην αίθουσα «Αναστασίου Γ. Λεβέντη» του ιδρύματος. Ακολουθώντας το παράδειγμα της ανάλογης επιστημονικής συνάντησης του Κέντρου τον Σεπτέμβριο του 1992, η ημερίδα έδωσε τη δυνατότητα σε νέους ερευνητές να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους και να συνομιλήσουν με έμπειρους και καθιερωμένους μελετητές της συγκεκριμένης πτυχής της ιστορίας του μικρασιατικού Ελληνισμού. Τα κείμενα που ακολουθούν αποτελούν πληρέστερες μορφές των ανακοινώσεών τους.

Τη θεματική αυτή ενότητα ανοίγει το άρθρο του Βασίλη Κουτσούκου που έχει ως στόχο την ανάδειξη της διαχείρισης του χώρου που συνδέθηκε με την προσφυγική εγκατάσταση και αποκατάσταση ή τον εποικισμό ως μέσο ικανοποίησης των αιτημάτων της κεντρικής εξουσίας για διευθέτηση του προσφυγικού ζητήματος και προπάντων για την επιθυμητή επιβολή εθνοτικής και χωρικής ομοιογένειας στις Νέες Χώρες, εξετάζοντας τη συγκεκριμένη περίπτωση της ελληνικής Θράκης. Ακολουθεί το κείμενο του Ραϊμόνδου Αλβανού, ο οποίος προσεγγίζει το ζήτημα της γεωργικής αποκατάστασης των προσφύγων, και συνολικότερα της αγροτικής μεταρρύθμισης, καθώς και των πολιτικών και κοινωνικών συνεπειών της τόσο όσον αφορά τη διαμόρφωση του φυσικού περιβάλλοντος (με τα μεγάλα εγχειοβελτιωτικά έργα και την κτηματογράφηση της γης) όσο και του κοινωνικού περιβάλλοντος (με την αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων στην ύπαιθρο). Στο τρίτο άρθρο της ενότητας ο Γιάννης Γκλαβίνας ερευνά το πλαίσιο και τα χαρακτηριστικά της συμβίωσης των χριστιανών προσφύγων και των μουσουλμάνων ανταλλαξίμων την περίοδο από τις πρώτες προσφυγικές εγκαταστάσεις στο ελληνικό κράτος μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους έως την οριστική μετανάστευση των μουσουλμάνων της Ελλάδας στο πλαίσιο της Ανταλλαγής των Πληθυσμών τον Δεκέμβριο του 1924. Τέλος, η μελέτη της Ελένης Καλλιμοπούλου και του Παναγιώτη Κ. Πούλου εστιάζει την προσοχή της στην αλλαγή χρήσης των ισλαμικών τεμενών της Θεσσαλονίκης ως προσωρινής στεγαστικής λύσης για τους Μικρασιάτες πρόσφυγες που εισέρρεαν συνεχώς στην πόλη και

αναδεικνύει τη διάσταση του ηχητικού αποτυπώματος της αλλαγής αυτής στον δημόσιο χώρο μέσω της ιστορίας του ήχου της καθημερινότητας των κτιρίων αυτών.

Κλείνοντας τη σύντομη αυτή εισαγωγή, θεωρώ ότι θα ήταν σκόπιμο να παραδέσουμε όσα εξίσου επίκαιρα είχε γράψει –κατά σύμπτωση επίσης το 1992– η αείμνηστη Έλλη Σκοπετέα σχετικά με τις προκλήσεις που συναντά ο ιστορικός από τα γεγονότα της εποχής του: «Πράγματα δήθεν τελειωμένα όταν γραφόταν το βιβλίο, τα βλέπω ξαφνικά μπροστά μου σε πλήρη εξέλιξη –δελτίο ειδήσεων– τα βλέπω ξαφνικά επίκαιρα. Ό,τι κινδυνωδέστερο για τον ιστορικό που θα στραφεί, σώζοντας τα προσχήματα, στο ιδίωμα του επαγγέλματος: η ιστορία γράφεται για να ξαναγραφεί ο ιστορικός είναι αναγκαστικά και χειριστής (ή κυνηγός) εκκρεμοτήτων και, στο κάτω κάτω, τα όσα συμβαίνουν γύρω μας δεν πρέπει να τον εκπλήσσουν (ωστόσο, δεν τα πρόβλεψε!) – ή να τον πτοούν»⁴. Θα μπορούσε λοιπόν να ισχυριστεί κανείς ότι σε πείσμα των καιρών οι συγγραφείς των παρακάτω άρθρων επιχειρούν απτόητοι να επαναπροσεγγίσουν το θέμα της εγκατάστασης των Μικρασιατών προσφύγων στη Μακεδονία και τη Θράκη σε μια προσπάθεια επιστημονικής διευθέτησης ιστορικών εκκρεμοτήτων.

4. Έλλη Σκοπετέα, *Η Δύση της Ανατολής. Εικόνες από το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, Αθήνα 1992, σ. 15.

Α΄.

*Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ*

